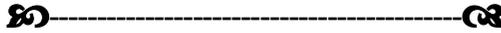

หลักอิทธิบาท 4 : เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุข*

IDDHIPADA 4 : TO INCREASE THE EFFICIENCY AND HAPPY WORK

มลธิดา อุบลรัตน์

Moltida Ubonrat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: moltida.cmt@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุขตามหลักอิทธิบาท 4 หรือ “หลักอิทธิบาทธรรม” ซึ่งหลักธรรมดังกล่าว เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในหน้าที่การทำงาน เป็นแนวทางปฏิบัติ 4 ขั้นตอนที่ต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ซึ่งการเชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จะทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความรัก ความพอใจทำงาน ในตำแหน่งที่ทำ 2) วิริยะ ความพากเพียรในงานที่ทำ 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น คือความจดจ่อในงานที่ทำ และ 4) วิมังสา หมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น คือความสอดส่องในงานที่ทำในเหตุและผล โดยบุคคลใดใช้ “หลักอิทธิบาทธรรม” เป็นหลักในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นมืออาชีพ และใส่ใจในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ และรับรู้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นในที่ทำงาน ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุข ทั้งต่อตนเอง และเพื่อนร่วมงาน ส่งผลให้ องค์กรมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4; ประสิทธิภาพ; การปฏิบัติงาน; ความสุข

Abstract

This academic article aimed to study the increase of the efficiency and happy work following Buddhist Iddhipada 4, principles, the principles that are the guidelines for the working achievement in 4 practical continuous steps to work efficiently. The principles consist of 1) ‘Chanta’ referring to the love, the desire to work or the desire of the position, 2) ‘Viriya’ referring to the attempt to work, 3)

‘Chitta’ referring to the determination and concentration on the work, and 4) Wimamsa referring to the consistency of reasoning to do the work. For those who follow ‘Iddhipada 4’ as a guideline, they will be able to work effectively and professionally as well as to develop themselves with responsibility. Their performing tasks are realized and increased in the working process leading to happiness for themselves and their colleagues resulting in the sustainable development of their organizations.

Keywords: Iddhipada 4; Efficiency; Working; Happiness

บทนำ

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ประกอบด้วยองค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งองค์การเหล่านี้จะมีความผูกพันกับวิถีชีวิตมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด กล่าวคือ มนุษย์ถือกำเนิดในโรงพยาบาลได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา และประกอบอาชีพทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น องค์การหรือหน่วยงานไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มาตั้งแต่สมัยโบราณ องค์การมักเป็นที่รวมของงานและบุคคลต่างมีหน้าที่รับผิดชอบต่างกันไปตามตำแหน่ง และสิ่งที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคล โดยงานจะสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักการบริหาร และการจัดองค์การเป็นสำคัญ เมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหาร มีความรู้ ความเข้าใจ ในธรรมชาติขององค์การบริหาร ก็สามารถประยุกต์หลักการบริหารของการให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ หลักการบริหารนั้นหากมองในแง่ของกลุ่มคน ผู้บริหารจะต้องบริหารการโดยเน้นมนุษย์สัมพันธ์ แต่หากมองในแง่ของระบบผู้บริหราก็ควรเน้นความสำคัญในทุกส่วนขององค์การ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า องค์การจะประกอบด้วยงานและบุคลากรเสมอ ดังนั้น เมื่อผู้บริหารต้องการให้องค์การมีประสิทธิภาพรอบด้าน ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับทั้งสองด้านดังที่กล่าวข้างต้นควบคู่กัน อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม นั่นเอง (สมคิด บางโม, 2561) เมื่อผู้บริหารต้องการองค์การที่มีประสิทธิภาพ นอกจากต้องรู้หลักการบริหารจัดการแล้ว ผู้บริหารก็ควรทำความเข้าใจคำว่า “ประสิทธิภาพ” ให้เข้าใจซึ่งอีกด้วย จึงจะสามารถนำพาบุคลากรได้ ที่สำคัญคือบุคลากรมีส่วนร่วมช่วยกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรค โดยไม่มีความรุนแรงและเกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด นอกจากนี้ ประสิทธิภาพยังเป็นเสมือนตัวชี้วัดของความสำเร็จ (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2561)

การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุข ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการนำหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติงานให้ไปสู่ความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมที่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ถ้าใครปฏิบัติก็จะประสบความสำเร็จหลักธรรมนั้นก็คือ “หลักอิทธิบาท 4” หรือ “หลักอิทธิบาทธรรม” ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในหน้าที่การงาน อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยความที่เป็นกระบวนการ

ที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ ความรักความพอใจงานในตำแหน่งที่ทำ 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น คือ ความพากเพียรในงานที่ทำ หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอน 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น คือ ความจดจ่อในงานที่ทำ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น คือ ความสอดส่องในงานที่ทำ หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538)

การนำหลักธรรมที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการทำงาน ตามคำสอนของพระพุทธองค์ คือหลักธรรมที่เน้นถึงความพร้อมด้วยความสำเร็จสมประสงค์ “อิทธิบาท” ซึ่งเป็นหลักแห่งความสำเร็จอันประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานต้องสร้างกลไกในการปฏิบัติงานในองค์กรให้มีความรักความพอใจงานในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย (ฉันทะ) เพราะเมื่อเกิดความรักในงานที่ปฏิบัติแล้วจะทำให้อยากได้ผลงานที่ดีที่สุดสร้างให้คนในองค์กรมีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง (วิริยะ) มองเห็นงานเป็นสิ่งท้าทายสร้างให้คนมีจิตสำนึกที่จะอุทิศตัวให้งานมีใจจดจ่อในงาน (จิตตะ) ซึ่งเมื่อมีความแน่วแน่งานแล้วจะทำให้เกิดสมาธิไม่วอกแวกและควรกระตุ้นให้ค้นหาแนวทางใหม่เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขงานเดิมโดยการใช้สติปัญญาที่มีอยู่นั้นก็คือ “การตรวจสอบคุณภาพประสิทธิภาพของงาน” (วิมังสา) โดยสรุปของอิทธิบาท 4 คือ การรักงานสู่งานใส่ใจในงานและการทำงานด้วยปัญญาตั้งมั่นการปฏิบัติงานที่ดีต้องมีหลักธรรมเป็นพื้นฐานและต้องมีหลักธรรมที่ใช้พัฒนาจิตใจเพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน (พูนสุข ภูสุข, 2555)

สรุปได้ว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุข ตามหลักของ อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในหน้าที่การงาน 4 ขั้นตอนที่ต้องเฝ้าหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานในองค์กรต้องมีความรักความพอใจงาน (ฉันทะ) ส่งผลให้มีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง (วิริยะ) มีใจจดจ่อในงานที่ทำ (จิตตะ) และมีการตรวจสอบคุณภาพประสิทธิภาพของงาน (วิมังสา) ซึ่งหลักการปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข ด้วยความเต็มใจในสิ่งที่รัก ส่งผลให้ผู้บริหารงาน และบุคคลากรประสบผลสำเร็จในชีวิตการทำงานได้ประสิทธิภาพอย่างมีความสุข

ความหมายของประสิทธิภาพ

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง ความหมายของประสิทธิภาพไว้หลายท่าน ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ประสิทธิภาพ หมายถึง การใช้ทรัพยากรและเวลาน้อย แต่งานบรรลุเป้าประสงค์และมีคุณภาพมาก (สวัสดี กาญจนสุวรรณ, 2542)

ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ที่บรรลุแล้วโดยการเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ไป (กฤษฎ์ อุทัยรัตน์, 2545)

ประสิทธิภาพ เป็นการใช้คนน้อยกว่างาน แต่สามารถทำงานให้สำเร็จไม่ว่าจะเป็นการบรรลุความสำเร็จในรูปแบบของภารกิจ นโยบาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ ก็แล้วแต่ ผลงานที่สำเร็จได้ใช้คนและทุนพอดีกับงาน และยังผลงานที่สำเร็จได้ใช้คนและทุนต่ำมากเท่าใด ยิ่งถือว่าเกิดประสิทธิภาพได้มากเท่านั้น (ประเวศน์ มหารัตน์กุล, 2542)

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงานของหน่วยงานต่างๆ เป็นการบรรลุความสำเร็จในรูปแบบของภารกิจ นโยบาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ

การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานไว้หลายท่าน ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

สมรรถนะของกำลังบุคลากร (Workforce competencies) ถือเป็นดัชนีในการวัดความรุ่งเรือง วัดขีดความสามารถที่แข่งขันกันได้ขององค์กรและของประเทศ (ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, 2543) ดังนั้นการปรับเปลี่ยนหรือการปฏิรูปการบริหารงานใหม่ จึงมีผลเชื่อมโยงกระทบเกี่ยวข้องกับตัวบุคลากรในองค์กรซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลากรในองค์กรต้องทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลง และมองเห็นถึงความจำเป็นประโยชน์ความสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยจะต้องมีความพร้อมที่จะเดินไปในแนวทางและจุดหมายเดียวกันเป็นแนวร่วมในลักษณะ “change shakers, change movers, change catalyst” และ change drivers ตามระดับของตำแหน่งและบทบาทที่ได้รับอนุมัติ

ดังนั้นการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพนั้นจะเกิดจากการฝึกฝนและเรียนรู้หรือพัฒนาบุคลากรนั่นเอง (ธนบูรณ์กิตติ จิรพัฒนกร, 2552)

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งมวล เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะรวมไปถึงทัศนคติ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะครอบคลุมถึงกระบวนการในการศึกษาในทุกคนและทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะและทัศนคติที่ตีรวมถึงการอบรมการสอนงาน การสับเปลี่ยนหมุนเวียนหรือแม้แต่กระบวนการในการพัฒนาตนเอง ถือได้ว่าเป็นกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้

ความชำนาญ แก่บุคลากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

การพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน องค์กรทุกประเภทจะต้องมีองค์ประกอบด้านงาน ซึ่งได้แก่ ภารกิจ ที่ต้องกระทำตามวัตถุประสงค์และการจัดระบบงาน เพื่อให้สามารถกระทำตามวัตถุประสงค์และการจัดระบบงานเพื่อให้สามารถกระทำภารกิจได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะประกอบภารกิจได้ตามเป้าหมายขององค์กร จำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่ดี คือ คนหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เหมาะสม เพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้ ดังนั้นการที่หน่วยงานหรือองค์กรจะกระทำภารกิจได้ดีมีประสิทธิภาพ หน่วยงานจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับภาระงาน บุคลากรจึงเป็นปัจจัยอย่างยิ่งในการบริหารงานทุกประเภท (พนม วจนสุนทร, 2541) โดยการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีดังนี้ “ผู้บริหารระดับกลาง (ระดับ 5-6) เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ” ควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในการปฏิรูปบทบาท ภารกิจ โครงสร้างและระบบงานของหน่วยงานหรือองค์กร รวมทั้งต้องมีการบริหารงานให้สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางของแผนแม่บท การพัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องในการปรับเปลี่ยนระบบบริหารงานในความรับผิดชอบไปสู่แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่เน้นผลลัพธ์ของงานเป็นหลัก (Result Based) (ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์, 2543) และการพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญเพราะการพัฒนาบุคลากรเป็นการช่วยให้บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพของหน่วยงานยิ่งขึ้น (ธนบูรณ์กิตติ์ จิรพัฒนาการ, 2552)

การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการของกลุ่มกิจกรรมที่ปฏิบัติจัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนดเพื่อให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากกิจกรรมการศึกษา การพัฒนา การฝึกอบรม ในแต่ละวิธีการย่อมมีจุดเน้นในการพัฒนาบุคลากรที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากพัฒนาบุคลากรโดยกิจกรรมการศึกษา จะเน้นที่ตัวบุคคลโดยมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและความรู้ความชำนาญในวิชาชีพเฉพาะสาขาซึ่งจะสามารถนำติดตัวไปประกอบอาชีพหรือเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานในอนาคต ในขณะที่การพัฒนาบุคลากรโดยกิจกรรม การฝึกอบรมจะเน้นที่คนหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมมักเกี่ยวข้องกับ การแก้ปัญหาในการทำงานของบุคลากรในขณะนั้น ส่วนการพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการสุดท้ายคือ โดยกิจกรรมการพัฒนานั้นจะเน้นที่ตัวบุคคล องค์กรและสังคมพร้อม ๆ กัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพของผู้ปฏิบัติงาน (ยุวดี ศรีธรรมรัฐ, 2541)

การปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นกรรมวิธีต่าง ๆ ที่โรงเรียนมุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถประสบการณ์และเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้แก่บุคลากรให้มีความสามารถในการ

ปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะด้านการศึกษา ประกอบกับนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของผู้มีอำนาจเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจนสภาพแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น (สมเพียร เทียนทอง, 2542) หากจะกล่าวอีกว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานคือ การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานอันจะเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งการพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงของผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติและวิธีการทำงาน อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (สมาน รังสิโยกฤษฎ์, 2544)

สรุปได้ว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนั้นคือการแสวงหาโอกาส หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่างๆรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานขององค์กรเพื่อให้มีคุณภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสามารถพัฒนาได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์กรผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งถ้าหากองค์กรใดมีความพร้อมมากที่สุดก็จะมีโอกาสพัฒนาได้มากที่สุดเช่นเดียวกัน ฉะนั้นการนำเอาแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรต่อผู้บริหารและองค์กรทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท 4

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ไว้หลายท่าน ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เชิงรอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พุทธทาสภิกขุ, 2537)

อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตผูกใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน ซึ่ง อิทธิบาท มาจากคำ 2 คำคือ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความสัมฤทธิ์ การบรรลุผล และ บาท หมายถึง วิถีทาง เป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น อิทธิบาท หมายถึง วิถีทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเอง เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจ ซึ่งจะนำไปสู่

ความสำเร็จ โดยความหมายของความสำเร็จนั้น ควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดี ทางสร้างสรรค์ มากกว่าความชั่วทางทำลาย หลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่าธรรมสามัคคี เป็นหลักธรรมที่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกัน ผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง 4 ข้อ ถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะ ทำเพียงข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ บาท แปลว่า ทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่นั่นเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นการทำงานก็การศึกษาที่ดี หรือ กิจการงานใดๆ ก็ตาม เราต้องใช้อิทธิบาท 4 (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2543)

ในความเป็นจริงของอิทธิบาท 4 อย่างนี้เกี่ยวพันกัน และมักมาด้วยกัน เช่นเกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจใส่อยู่เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรอง แต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้อ ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่ เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูง ข้ออื่นๆ ในแต่ละกรณี เช่น เมื่อฟังธรรมด้วยกัน คนหนึ่งชอบศึกษาธรรมฟัง ด้วยความรักความพอใจในธรรมอยากรู้อยากเข้าใจในธรรมให้ยิ่งๆ ขึ้นไปจึงฟังด้วยจิตแน่วแน่ ก็มีฉันทะเป็นตัวเด่น ชักนาสมาธิและกุศลธรรมข้ออื่นๆ อีกคนหนึ่งมีนิสัยหรือความรู้สึกเกิดขึ้นในขณะนั้นว่า เมื่อพบอะไรที่ฟังทำก็ต้องสู้ต้องเอาชนะ ต้องเข้าเผชิญและทำให้สำเร็จ จึงฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย จะต้องพยายามเข้าใจให้ได้ ก็มีวิริยะเป็นธรรมเด่น อีกคนหนึ่งมีนิสัยเอาใจใส่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะอะไรที่ตนเกี่ยวข้องก็ต้องใส่ใจเอาจิตจดจ่อติดตาม จึงตั้งใจฟัง เอาจิตติดตามเพื่อความไป ก็มีจิตตะเป็นใหญ่ อีกคนหนึ่งคิดจะตรวจสอบว่าธรรมที่แสดงนั้นเป็นจริงหรือไม่ ดีหรือไม่หรือจะ ค้นหาเหตุผลในธรรมที่ฟัง ฟัง ไปก็คิดใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนไป ใจจึงแน่วแน่อยู่กับธรรมที่ ฟัง ก็มีวิมังสาเป็นใหญ่ ด้วยเหตุนี้บางแห่งบางท่านจึงเรียกอิทธิบาท 4 นี้ว่า เป็นอริยบถ หรือ อริยบถ 4 โดยกำหนดเอาภาวะที่เป็นใหญ่เป็นหัวหน้าในกรณีนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ลักษณะคุณธรรม อิทธิบาท 4 ของแต่ละบุคคลจึงมีลักษณะเด่นหรือสูงในแต่ละด้านแตกต่างกันได้ และอาจมี คุณธรรมเป็นลักษณะเด่นหรือสูงมากกว่าหนึ่งด้านก็ได้ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2538)

ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทาง คือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่ อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานไว้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ และวิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สม ประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย (ปิ่น มุทุกันต์, 2539)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ “บาท” แปลว่า ฐาน เชิงรอง บาท แปลว่า ทางเดิน ดังนั้น อิทธิบาท จึงหมายถึง ทางเดินที่จะ นำไปสู่ความยิ่งใหญ่ในสิ่งที่ทำ สามารถทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นการทำงานก็ดี

การศึกษาก็ดี หรือ กิจการงานใด ๆ ก็ตาม อันเนื่องมาจาก การใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานนั่นเอง

อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

ถ้ากล่าวถึงการปฏิบัติงานให้เกิดความสุขต่อตนเอง ครอบครัว ทั้งเจ้านาย และเพื่อนร่วมงานนั้น ควรยึดหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จอย่างดีเยี่ยม ส่งผลให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีความสุขที่ดียิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการทำด้วยใจรักในงานที่ทำ เป็นบ่อเกิดแห่งความขยันหมั่นเพียร มีสมาธิในการทำงาน และมีการตรวจสอบคุณภาพของงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงแนวทางการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2530) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท 4 : ทางแห่งความสำเร็จ นอกจากการที่จะมีความไม่สันโดษ และสันโดษที่ถูกต้องแล้ว เพราะฉันทะทำให้ใจมาอยู่กับงาน สิ่งที่ทำ สิ่งที่เป็นเป้าหมายทำให้เกิดจิตใจฝักใฝ่อย่างที่ว่ามาเมื่อก็ เมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน่จริงจัง สภาพที่จิตแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กระทำนั้น เราเรียกว่าเป็น “สมาธิ” เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิดได้ด้วยการมีฉันทะ เมื่อมีสมาธิและใจรักงานนั้น ทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็นสุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจเป็นสุข ใจเป็นสมาธิ สมาธิก็ทำให้เป็นสุขเพราะจิตใจสงบแน่วแน่ เมื่อทำจิตใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียรพยายาม ผลสำเร็จของงานก็เป็นผลสำเร็จที่ดีเรียกว่านำไปสู่ “ความเป็นเลิศ” ของงานนั้น หมายความว่า งานนั้นจะสำเร็จผลอย่างดีเลิศ อันนี้ก็เลยพันกันไปหมด เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ฉันทะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในอิทธิบาท 4 คือธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “ทางแห่งความสำเร็จ” เมื่อพูดมาถึงอิทธิบาทแล้ว ก็จะต้องโยงไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะอิทธิบาทมี 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือ ข้อที่พูดมาแล้ว ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ตั้งใจ รักวัตถุประสงค์ของงานนั้นข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือถ้าจะพูดให้สั้น ง่าย ๆ ก็บอกว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน” นี้เป็นอิทธิบาท 4 (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2530)

ฉันทะเป็นข้อที่ 1 ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาท 4 ตามมา มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายาม เมื่อมีความเพียรพยายามใจก็ฝักใฝ่จดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้ว ก็สามารถจะใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนเรื่องราวนั้น ไตร่ตรองถึงข้อบกพร่อง ข้อที่ควรแก้ไข หาทางทดลองปรับปรุงอะไรต่างๆ เหล่านี้ มันก็ตามกันมา ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาเป็นชุดกันทีเดียว แต่

ความจริงนั้นไม่จำเป็นจะต้องตามลำดับนี้ อธิปไตย 4 นั้นแต่ละข้อมันก็เป็นใหญ่ในแต่ละตัว พระพุทธเจ้าตรัสว่า อธิปไตย 4 แต่ละข้อเป็นตัวทำให้เกิดสมาธิได้ทั้งนั้น ในพระไตรปิฎกจึงมักจะตรัสเรื่องอธิปไตย 4 ในแง่ของสมาธิ แล้วจะมีสมาธิตามชื่อของอธิปไตย 4 แต่ละข้อ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

สมาธิที่อาศัยฉันทะเกิดขึ้น เรียกว่า “ฉันทสมาธิ”

สมาธิที่อาศัยวิริยะเกิดขึ้น เรียกว่า “วิริยสมาธิ”

สมาธิที่อาศัยจิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่เกิดขึ้น เรียกว่า “จิตตสมาธิ” และสมาธิที่อาศัยวิมังสาเกิดขึ้น เรียกว่า “วิมังสาสมาธิ”

ตกลงมีสมาธิ 4 แบบ อันนี้อาจจะเป็นคำที่แปลก ที่จริงพระไตรปิฎก มีคำตรัสถึงเรื่องสมาธิตามหลักอธิปไตยนี้บ่อยๆ การสร้างสมาธิโดยเอาหลักอธิปไตยมาใช้นี้เราจะเห็นว่ามันช่วยให้ได้ผลดี แล้วไม่จำเป็นจะต้องเป็นไปตามลำดับที่ว่า คือแต่ละข้อนี้ทำให้เกิดสมาธิได้ทั้งนั้น แล้วมันจะสัมพันธ์กับนิสัยของคน สมาธิในแบบอธิปไตยนี้มันเกี่ยวเนื่องกับการทำงานมาก สำหรับข้อฉันทะนั้นได้พูดมาแล้วว่า เมื่อมีใจรักแล้วเราก็เกิดความแน่วแน่เกิดสมาธิในการทำงาน อันนี้เป็นเรื่องแน่นอน

แต่ที่นี้สำหรับคนบางคน ถ้าเราต้องการที่จะนำหรือกระตุ้นให้เกิดสมาธิ ลักษณะจิตใจของเขาเหมาะแก่การกระตุ้นวิริยะมากกว่า วิริยะนี้มาจากคำว่า วิระ ตามหลักภาษา วิระกับภาวะ รวมกันแล้วก็ เป็นวิริยะ แปลว่า วิระภาวะ ภาวะของผู้แก้สล้า วิริยะที่แปลว่า ความเพียรพยายาม นี้แปลตามศัพท์ว่า ความเป็นผู้แก้สล้าแก้สล้า คือ ใจสู้ ไม่ยอมท้อ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จ คนที่มีลักษณะอย่างนี้ จะทำอะไรต้องมีลักษณะท้าทาย ถ้าอะไรเป็นเรื่องท้าทายแล้วใจสู้จะทำให้ได้ คนที่มีลักษณะอย่างนี้ ท่านว่าให้ปลูกฝังสมาธิด้วยวิริยะ คือสร้าง วิริยสมาธิ ถ้าเราใช้จิตวิทยาก็หมายความว่า คนลักษณะนี้จะต้องทำงานให้เป็นเรื่องท้าทาย ถ้าทำงานหรือสิ่งที่เรียนให้เป็นเรื่องที่ท้าทายแล้ว คนแบบนี้จะสู้และจะพยายามทำให้สำเร็จ แล้วสมาธิที่เป็นตัวแกนให้งานสำเร็จจะตามมา คนบางคนเป็นคนแบบมีจิตตะ ลักษณะเป็นคนเอาใจจดจ่อ ถ้ามีอะไรที่เข้าเกี่ยวข้องกับตัวเขา เรียกว่าเป็นเรื่องของเขาแล้วเอาใจจดจ่อไม่ทอดทิ้ง อย่างนี้เป็นลักษณะของคนมีความรับผิดชอบ คนแบบนี้ ถ้าทำให้เรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเขา อยู่ในความรับผิดชอบ เป็นเรื่องของเขาขึ้นมาแล้วเขาจะทำ เรียกว่าสร้างสมาธิด้วยวิธีของจิตตอธิปไตย ข้อที่ 3

คนอีกพวกหนึ่งเป็นพวกชอบสงสัย ชอบค้นคว้า ชอบทดลอง ถ้าทำอะไรให้เขาเกิดความรูสึกสงสัย อยากรู้ อยากเข้าใจขึ้นมาละก็พวกนี้เอา เพราะฉะนั้น ถ้ารู้จักจิตวิทยาดีในแบบนี้ ก็หมายความว่าทำเรื่องนั้นให้เป็นเรื่องที่น่าค้นคว้า น่าศึกษา น่าสงสัย น่าทดลอง พออยากลองครวญครั้นนั้นเอาจริงๆ ไม่ทิ้ง ไม่ไปไหน วุ่นอยู่นั่นเอง พยายามทำให้ได้ให้สำเร็จ อธิปไตยแต่ละข้อนี้เป็นวิธีสร้างสมาธิทั้งนั้น เป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่จำเป็นจะต้องเริ่มที่ข้อใดตายตัว ตามปกติมันเริ่มที่ฉันทะมาก ถ้าเริ่มตัวหนึ่งแล้ว ตัวอื่นจะมาหนุนทันที เพราะฉะนั้น

ถ้าคนมีนิสัยใจรักชอบอะไรแล้วก็ทำละก็ คนนั้นก็ต้องอยู่ในแง่ฉันทะคนไหนชอบสิ่งที่ทำทนายก็ต้องทำงานให้เป็นเรื่องทำทนาย จึงจะเอาจริง ใจสู้ คนไหนมีลักษณะเป็นคนมีความใฝ่ใจรับผิดชอบ เรื่องของตัวเองเกี่ยวข้องจึงทำ ก็ใช้วิธีจิตตะ ส่วนคนที่ชอบทดลองค้นคว้า ก็ทำงานให้เป็นเรื่องที่น่าอยากรู้อยากเห็น อยากเข้าใจ นำสงสัยสอบสวนไป มันก็จะได้งานขึ้นมา คือว่าทุกอย่างจะนำไปสู่การเกิดสมาธิ เมื่อเกิดสมาธิแล้วเขาจะทำงานด้วยความพอใจ มีความสุข เมื่อทำด้วยความตั้งใจจริง ทำด้วยสมาธิ งานนั้นก็สำเร็จอย่างดี

หลักอิทธิบาท 4 นี้ เป็นธรรมสำคัญที่เราอาจจะต้องมาขยายวิธีการ คือ จากหลักใหญ่ๆ นี้ น่าจะมีการเอาไปขยายรายละเอียดของวิธีการได้ในแต่ละข้อ เช่นว่า ในแง่ฉันทะ จะทำอย่างไร มีเทคนิคอะไรบ้างที่จะทำให้คนรักงาน หรือทำให้งานนั้นหรือเรื่องที่เป็นหน้าที่นั้นเป็นเรื่องที่คนชอบ เพราะจะมีคนพวกหนึ่งที่ว่ารักชอบละก็ทำ ทีนี้ มีคนอีกพวกหนึ่งที่ต้องใช้ธรรมข้อที่ 2 คือ จะต้องสร้างเทคนิคกันขึ้นมาว่า ทำอย่างไรจะให้งานหรือหน้าที่นั้นเป็นเรื่องทำทนาย แล้วคนพวกนี้ก็จะมาทำ อย่างที่ 3 ก็ทำให้รู้สึกเกี่ยวข้องเป็นเรื่องของเขา อันที่ 4 ก็ทำให้เกิดความรู้สึกอยากทดลอง

นี่เป็นวิธีการในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักใหญ่ๆ แต่ในแง่เทคนิคนี้เราอย่างไม่ค่อยได้มีการนำเอามาขยาย ถ้าขยายอาจจะเป็นวิธีการที่น่าศึกษาทีเดียว เอามาเรียนเป็นวิชาการกันได้ สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แต่จุดแรกที่ย่ำนี้ โยงกลับไปทีเก่า คือเรื่องฉันทะ จึงจะขอผ่านเรื่องอิทธิบาทนี้กลับมาสู่ข้อต้นในชุดของมัน คือ ฉันทะ อีกครั้งหนึ่ง

สรุป

อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในหน้าที่การงาน 4 ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกันจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานในองค์กรต้องมีความรักความพอใจงาน (ฉันทะ) ส่งผลให้มีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดทิ้ง (วิริยะ) มีใจจดจ่อในงานที่ทำ (จิตตะ) และมีการตรวจสอบคุณภาพประสิทธิภาพของงาน (วิมังสา) ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนั้นคือการแสวงหาโอกาส หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่างๆรวมถึงการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานขององค์กรเพื่อให้มีคุณภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสามารถพัฒนาได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์กรผู้บริหารและบุคลากร ซึ่งถ้าหากองค์กรใดมีความพร้อมมากที่สุดก็จะมีโอกาสพัฒนาได้มากที่สุดเช่นเดียวกัน ฉะนั้นการนำเอาแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรต่อผู้บริหารและองค์กรทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น

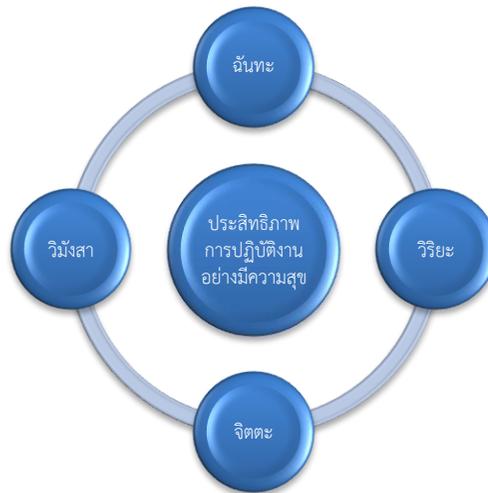
ดังนั้นถ้ากล่าวถึงการปฏิบัติงานให้เกิดความสุขต่อตนเอง ครอบครัว ทั้งเจ้านาย และเพื่อนร่วมงานในองค์กร ควรยึดหลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้อย่างดีเยี่ยม ส่งผลให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้ตนเองและครอบครัวมีความสุขอันเนื่องมาจากการทำด้วยใจรักในงานที่ทำ เป็นบ่อเกิด

แห่งความขยันหมั่นเพียร มีสมาธิในการทำงาน และมีการตรวจสอบคุณภาพของงานอย่างสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างมีความสุข

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุขตามหลักอิทธิบาท 4 หรือ “หลักอิทธิบาทธรรม” ซึ่งหลักธรรมดังกล่าว เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในหน้าที่การทำงาน ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับ มีดังนี้

การใช้ อิทธิบาท 4 หรือ “หลักอิทธิบาทธรรม” เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นแนวทางปฏิบัติ อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้ และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง (วิมังสา) และทบทวนองค์กร ว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และเป็นหลักในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นมืออาชีพ และใส่ใจในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ และรับรู้ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นในที่ทำงาน ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข ทั้งต่อตนเอง และเพื่อนร่วมงาน ส่งผลให้ องค์กรมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ลักษณะของการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีความสุขตามหลักอิทธิบาท 4

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎ์ อุทัยรัตน์. (2545). *คัมภีร์บริหารยอดคน ยอดบริหาร*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2561). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. (2543). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : เพื่อการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานคณะกรรมการเพื่อการปฏิรูประบบราชการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ..
- ธนบูรณ์กิตติ์ จิรพัฒนากกร. (2552). *สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย (ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์. (2547). *การปฏิรูประบบราชการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.
- ประเวศน์ มหารัตน์กุล. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวทางใหม่*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ปิ่น มุกทุกันต์. (2539). *ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: มงคลสาร.
- พนม วัจนสุนทร. (2541). *วัฒนธรรมค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน*. กรุงเทพฯ: อาทิตยโพรดักส์กรุ๊ป.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). *พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2530). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. วารสารข้าราชการ, 28(2), 59-68.*
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *ขรวาสธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พูนสุข ภูสุข. (2555). *ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 3(2), 41-52.*
- ยุวดี ศรีธรรมรัฐ. (2541). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : เพื่อการปฏิรูประบบราชการ*. กรุงเทพฯ: อาทิตยศรีเมืองการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สมคิด บางโม. (2561). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทวิทยพัฒนา จำกัด.
- สมเพียร เทียนทอง. (2542). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: อาทิตยธรรมสาร.
- สมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2544). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา.
- สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2542). *หลักการบริหารการศึกษาโครงการตำราวิชาการสถาบันราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพครบ 6 รอบ (รายงานการวิจัย)*. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.